

Miten sairaanhoitopiirit edistävät hyvinvointia ja terveyttä alueellaan?

Pekka Puustinen, LT, MPH, TM
Ylilääkäri, yksikönjohtaja
P-SSHP, Perusterveydenhuollon yksikkö
e-mail: pekka.puustinen@kuh.fi
puh: 044 7179325

Suomalainen terveydenhuolto on maailman parasta, mutta...

- Global Burden of Disease –verkoston julkaisu [Lancet/2018](#)
 - Mukana tietoa 200 maan sairauksien ilmaantuvuudesta, riskitekijöistä ja sairauksien vuoksi menetetyistä terveydestä
 - Lisäksi vertailtu terveydenhuollon kustannuksia ja niiden jakautumista
- Suomalainen terveydenhuolto on **maailman kustannustehokkainta**
- **Erikoissairaanhoito** on järjestelmän **parhaiten toimiva osa**
- Mutta...
 - ”Suomen terveydenhuollon kompastuskivet liittyvät **sairauksien ennaltaehkäisyyn**”
 - ”Suomessa on aivo- ja sydänverisuonisairauksia sekä alkoholi- ja mielenterveyssairauksia edelleen muita länsimaita enemmän”
 - ”Perusterveydenhuoltomme ei yleensä kutsu rutiininomaisesti ihmisiä terveystarkastuksiin, ellei ole koululainen tai kuulu työterveyden piiriin”
 - (Tutkimusverkoston suomalaisjäsen Atte Meretoja)

Miten sairaanhoitopiirit edistävät hyvinvointia ja terveyttä alueellaan?

- Nykyinen Terveydenhuoltolaki on edelleen voimassa
 - 35 § (PTH-yksikön perustehtävät)
 - "Sairaanhoitopiirin kuntayhtymässä on oltava perusterveydenhuollon yksikkö, jossa on moniammatillinen terveysalan asiantuntemus ja joka tukee alueen terveydenhuollon järjestämissuunnitelman laatimista 34 §:n mukaisesti."
 - "Perusterveydenhuollon yksikkö antaa asiantuntemusta ja sovittaa yhteen alueellaan perusterveydenhuollossa tehtävää tutkimusta, kehittämistä, hoito- ja kuntoutusketjujen laatimista, täydennyskoulutusta ja huolehtii henkilöstötarpeen ennakoinnista sekä erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja soveltuvin osin sosiaalitoimen yhteensovittamisesta."
 - 36 § (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen)
 - "Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on tarjottava asiantuntemusta ja tukea kunnille järjestämällä koulutusta, kokoamalla hyvinvointi- ja terveysseurantatietoja sekä levittämällä kuntien käyttöön sairauksien ja ongelmien ehkäisyn näyttöön perustuvia toimintamalleja ja hyviä käytäntöjä."
 - "Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen alueelliset strategiat ja suunnitelmat on valmisteltava yhteistyössä kuntien kanssa ottaen huomioon kunnan eri toimialojen toiminta." (Alueellinen hyvinvointikertomus)
- Alueellisen HYTE-työn koordinointi on sairaanhoitopiirin vastuulla

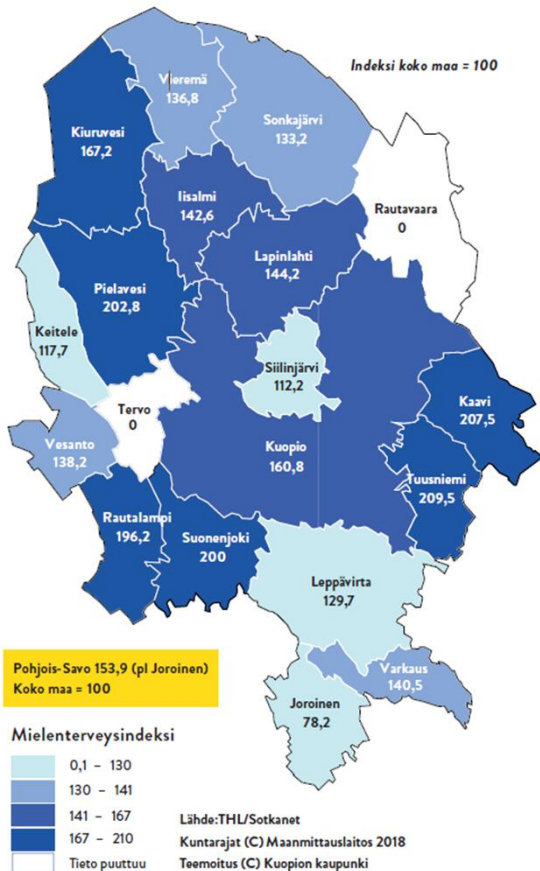
Ensin on tiedettävä, miten meillä menee

- Alueellisen HYTE-työn kolme keskeistä kysymystä ovat:
 1. Mitkä ovat suurimmat **hyvinvointiin liittyvät ongelmat**?
 2. Millä tutkitusti **vaikuttavilla keinoilla** näihin ongelmiin voidaan puuttua?
 3. Miten tehokkaat keinot ja työkalut **saadaan kaikkien käyttöön**?

- On tehtävä **hyvinvointianalyysi eli hyvinvointikertomus**
 - Maakunnallinen eli alueellinen kertomus
 - [Pohjois-Savon hyvinvointikertomus](#) ja sen [vuosiraportti](#)
 - [Pohjois-Savon HYTE-esite](#)
 - Vertailumaakunnat, huomio erityisesti **hyvinvointivajeisiin**
 - Tulisi viedä **vuosittain sairaanhoitopiirin ja maakuntaliiton talousarvioon ja tilinpäätökseen**

Mielenterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisy

Mielenterveysindeksi, ikävakioitu v. 2014

MIELENTERVEYS

- Mielenterveysindeksi on selvästi koko maan korkein (154)
- Lastenpsykiatrian hoitokäyntien määrä on maan korkeimpia
- Nuorisopsykiatrian hoitokäynnit ovat lisääntyneet nopeasti
- Itsemurhien vuoksi menetettyjä elinvuosia on muuta maata enemmän
- Väestöön suhteutettuna huostassa olleita lapsia on Pohjois-Savossa eniten koko maassa (1.3 %)

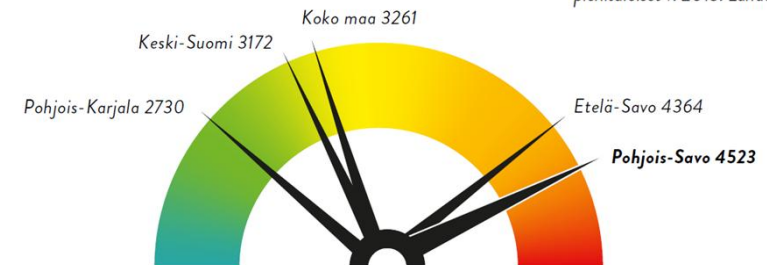
PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

- Eniten alkoholikuolemien vuoksi menetettyjä elinvuosia koko maassa
- Yläkouluikäisistä tupakoi 8 %, ammattikoululaisista 27 %
- Nuuskan käyttö ja kannabiskokeilut ovat lisääntyneet nopeasti

TUTKITTUJEN JA VAIKUTTAVIEN MENETELMIEN JUURUTTAMINEN

- Päihdeseulat / mini-interventio
- Mielenterveyden ensiapu -toimintamalli
- Pakka-toimintamalli
- Lapset puheeksi
- TupLei jne...

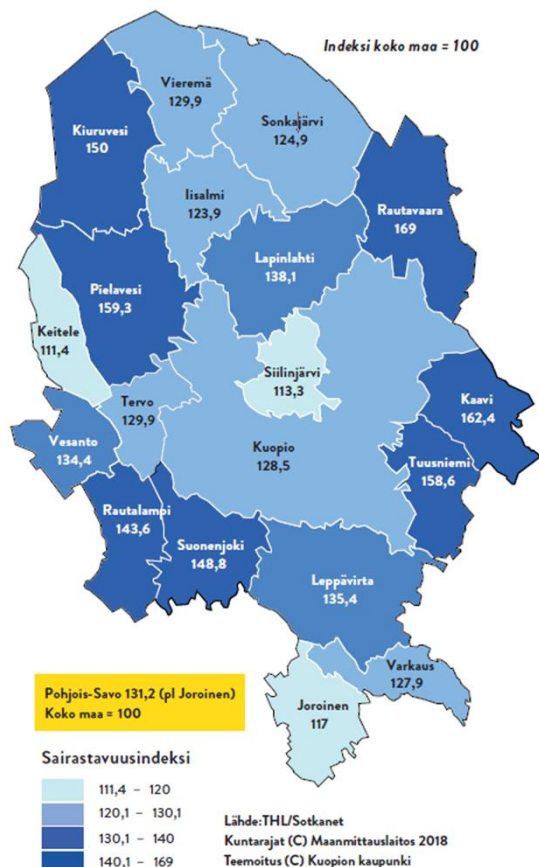
Kuvio: Alkoholikuolemat, menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25-80 vuotta/ 100 000 vastaavankäistä, pienituloiset v. 2013. Lähde: Sotkanet

Toiminta- ja työkyvyn ylläpito

Sairastavuusindeksi (THL)

v. 2013-2015 (keskiarvo), ikävakioitu

ELINTAVAT JA KANSANSAIRAUDET

- Ylipainoisten nuorten määrä on lisääntynyt kaikissa ikäluokissa
- Joka kolmas yläkouluikäinen ja lukiolainen nukkuu liian vähän (alle 8 tuntia yössä), ammattikoululaisista lähes puolet
- Pohjois-Savo on Suomen sairain maakunta
- Sepelvaltimotauti-indeksissä 20 suurimman kunnan korkein arvo on Kuopiossa

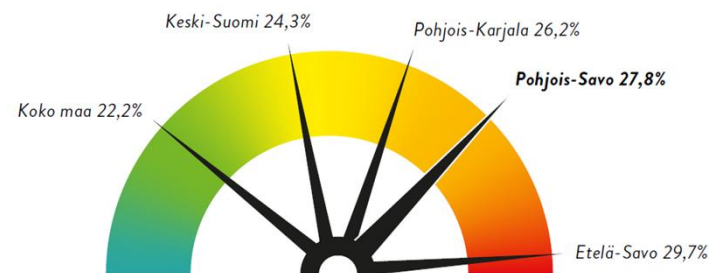
TYÖKYKY

- Ikävakioitu työkyvyttömyysindeksi Suomen korkein (137)
- Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus korkea

TUTKITTUJEN JA VAIKUTTAVIEN MENETELMIEN JUURRUTTAMINEN

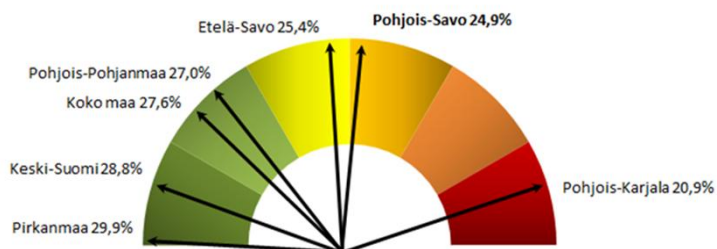
- Ilo kasvaa liikkuen, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu
- Menox – liikuntaneuvontaa vähän liikkuville
- Kansallisten ravitsemussuositusten toimeenpano
- StopDia
- Digitaalinen omahoito
- Jne...

Kuvio: Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus (%), 20-64-vuotiaat, v.2015. Lähde: Sotkanet.

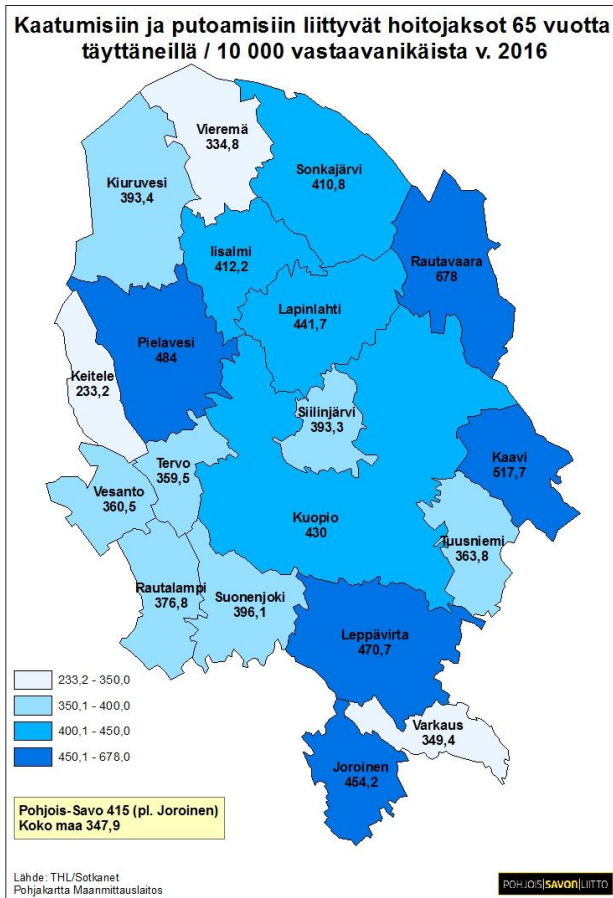
Yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuus

- Yläkouluikäisistä nuorista 8 %:lla ei yhtään läheistä ystävää
- Yli 75-vuotiasta 13 % kokee itsensä yksinäiseksi
- Järjestötoimintaan osallistuvien määrä maan alhaisimpia (kuvio)

- Pohjois-Savossa on paljon ihmisiä, jotka kokevat itsensä yksinäiseksi
- Järjestötoimintaan osallistuminen matalaa ja järjestökenttä hajanainen
- Painopisteenä osallisuuden lisääminen ja järjestökentän tukeminen
 - Maakunnallinen HYTE-ryhmä, järjestöfoorumi Jerry sekä järjestöneuvosto
 - Kuntien järjestökoordinaattorit ja järjestöfoorumit
 - Maakunnallinen **osallisuus- ja järjestökoordinaattori** koordinoi
- Tutkittujen ja vaikuttavien menetelmien juurruttaminen
 - Arkeen voimaa -ryhmät
 - OLKA-toiminta
 - Sakke- ja VeKe-hankkeet
 - Jne...

Tapaturmien, väkivallan ja turvattomuuden ehkäiseminen

- Pohjois-Savossa on koti- ja vapaa-ajan tapaturmia sekä ikäihmisten kaatumisia paljon
- Asuinalueet koetaan pääosin turvallisina
- Seurattavia asioita
 - Koti- ja vapaa-ajan tapaturmat
 - Sisältää myös liikennetapaturmat
 - Väkivallan ehkäiseminen
 - Sisältää myös koulukiusaamisen
 - Asuinalueiden koettu turvallisuus
 - Nuorten tekemät rikokset, päihdekiinniot
- Tutkittujen ja vaikuttavien menetelmien juurruttaminen
 - Kaatumisten ehkäisy tunnistamalla kaatumisvaarassa olevat ja kaatumisen riskipaikat (esim. AKE, kaatumisseula)
 - MARAK moniammatillinen riskinarviointi vakavan parisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi
 - Jne....

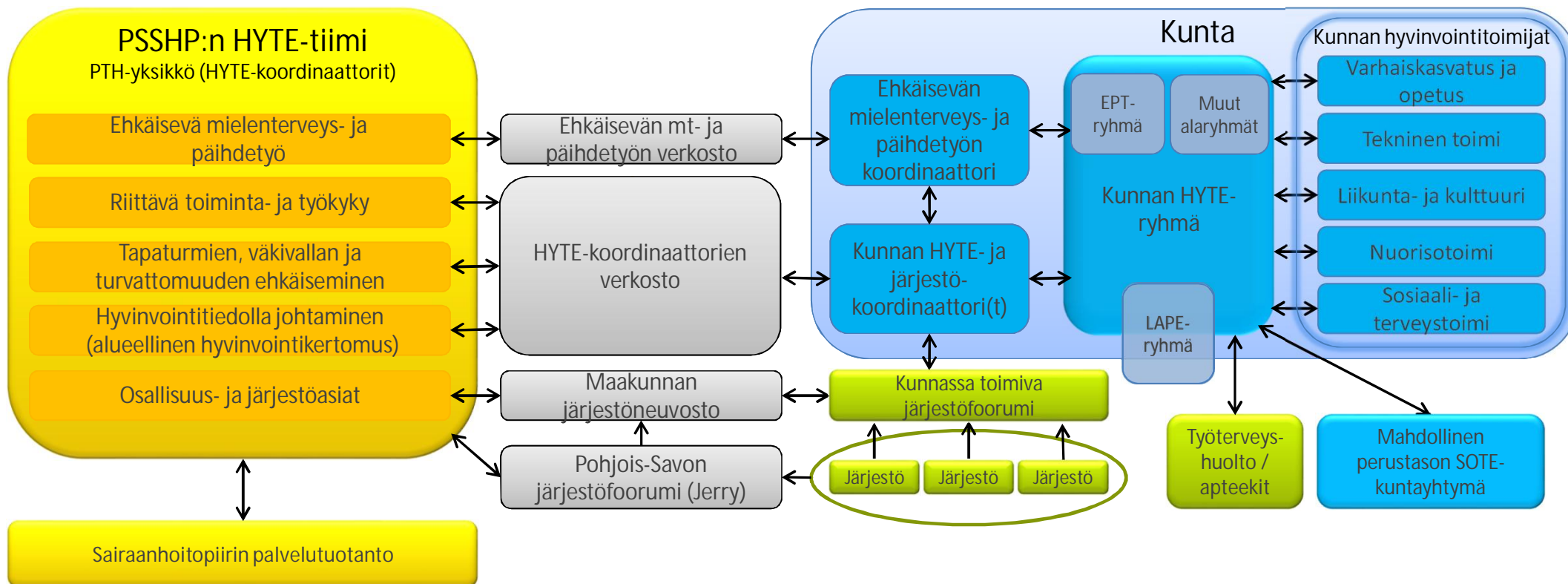
Sairaanhoidopiirin HYTE-tiimi työrukkasena

- Pohjois-Savon poikkialuehallinnolliselle HYTE-ryhmälle menevien asioiden valmistelu
- Laaja-alainen HYTE-työn tuki alueen kunnille
 - Kuntien HYTE-koordinaattoreiden verkoston johtaminen
 - HYTE-koulutusten ja HYTE-tilaisuuksien koordinointi
- Alueellisen hyvinvointikertomuksen käytännön valmistelu yhteistyössä kunta- ja muiden sidosryhmäedustajien kanssa
 - Hyvinvointi- ja terveystiedon tuottaminen ja tulkinta (sairaanhoidopiiri + kunnat)
- Hyvinvointikertomuksen painopisteiden koordinointi
 - Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinointi ja tuki
 - Toiminta- ja työkyvyn ylläpito
 - Tapaturmien, väkivallan ja turvattomuuden ehkäiseminen
 - Järjestö- ja osallisuustyön koordinointi
- Alueellinen ja valtakunnallinen verkostoyhteistyö
- Hyvien käytäntöjen kehittäminen ja ylläpito

Pohjois-Savon ehdotettu HYTE-rakenne

Pohjois-Savon poikkihallinnollinen HYTE-ryhmä

1. Kuntien edustus
2. Sairaanhoidopiirin edustus
3. Työterveyshuollon, järjestörakenteen ja apteekkien edustus

Maakuntavalmistelun HYTE-tiimi

➤ PEKKA PUUSTINEN

- P-S:n HYTE-vastuuvalmistelija (50%)
 - PTH-yksikön ylilääkäri
- pekka.puustinen@kuh.fi
- *Kokonaiskoordinaatio*
- *Osallisuus- ja järjestöasiat*

➤ JAANA HÄMÄLÄINEN

- P-S:n hyvinvointikoordinaattori (50%)
 - Lapinlahden hyvinvointikoordinaattori
- jaana.hamalainen@lapinlahti.fi
- *Toiminta- ja työkyvyn ylläpito*
- *Kuntien HYTE-koordinaattorien verkosto*

➤ SÄDE RYTKÖNEN

- P-S:n hyvinvointikoordinaattori (50%)
 - Kuopion hyvinvointikoordinaattori
- sade.rytkonen@kuopio.fi
- *Alueellinen hyvinvointikertomus*
- *Tapaturmien, väkivallan ja turvallisuuden ehkäiseminen*

➤ HELENA TÖRMI

- P-S:n ehkäisevä mielenterveys- ja päihdekoordinaattori (60%)
 - Kuopion opiskeluterveydenhuolto
- helena.tormi@kuh.fi
- *Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö*

Lopuksi

➤ Tosiasiat

1. Suomalainen erikoissairaanhoido on maailman kustannustehokkainta
2. Sairauksien ennaltaehkäisyssä olemme osittain muita jäljessä
3. Kunnat ovat suurissa rahavaikeuksissa, ja korjaava toiminta ajaa ennaltaehkäisevän toiminnan yli
4. HYTE-työ on kuntien vastuulla, mutta varsinkin pienet kunnat tarvitsevat apua
 - Itse ennaltaehkäisevä työ ei koskaan voi olla erikoissairaanhoidon päävastuulla
5. Sairaanhoidopiiri on luonteva ja nyky-lainsäädännön mukainen taho alueellisen HYTE-työn koordinointiin